ПОМНІКІ АРХІТЭКТУРЫ

На 2022 год у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь унесена 9 помнікаў архітэктуры, якія размяшчаюцца на тэрыторыі Бешанковіцкага раёна.

Тры з іх – ансамбль былога палаца Храптовічаў у г.п.Бешанковічы, палац у г.п.Бешанковічы, комплекс былой сядзібы “Нізгалава” у аг.Двор Нізгалава – 2-ой катэгорыі, астатнія – 3-яй.

Назва, датаванне, адрас (месца знаходжання), катэгорыя каштоўнасці, фотаздымак гісторыка-культурнай каўтоўнасці	**Апісанне гісторыка-культурнай каштоўнасці**
1. Ансамбль былога палаца Храптовічаў (5 аб’ектаў), XVII – XX стст., г.п.Бешанковічы, катэгорыя “2” **Палац Храптовічаў** **Каардынаты: 55,044931 29,463193**	Знаходзіцца ў цэнтры гарадскога пасёлка. У склад ансамбля ўваходзяць палац, 3 гаспадарчыя пабудовы (былая канюшня для выязных каней, пральня і кухня) і фрагменты парку з вадаёмамі. Першы 2-этажны будынак пад палац (пазней гаспадарчая пабудова) быў пабудаваны ў сяр. 17 ст. Па легендзе, гэты будынак – першы палац (але, верагоднее, першапачатковы палац знаходзіўся на месцы сучаснага). Ён належаў Яну Самуэлю Агінскаму і менавіта з ім звязана імя Пятра I, які ў 1701 і 1705 праязджаў праз Бешанковічы, а ў 1708 г. спыняўся тут падчас Паўночнай вайны. У 1770-я гг. новы ўладальнік Бешанкковічаў Іахім Літавор Храптовіч пачаў будаўніцтва палаца ў стылі ранняга класіцызму (палац Храптовічаў). Падчас айчыннай вайны 1812 года ў палацы спыняўся імператар Францыі Напалеон I. У 1821 годзе некаторы час тут жыў рускі імператар Аляксандр I. 17 верасня 1821 года ў Бешанковічах адбыўся парад рускіх войскаў, які прымаў сам імператар і ў якім бралі ўдзел будучыя дзекабрысты Трубяцкі, Мураўёў, Бястужаў-Румін і інш. Зараз у будынку былой пральні знаходзіцца Бешанковіцкае аддзяленне дэпартмента аховы МВД Рэспублікі Беларусь, у будынку былой канюшні – крама “Гаспадар”.

Гаспадарчая пабудова (былая кухня)

Гаспадарчая пабудова (былая пральня)

Гаспадарчая пабудова (былая канюшня для выязных коней)

Фрагменты парка

два вадаёмы

Сапраўдным гонарам гаспадароў быў парк вакол палаца. Яго стварэнне адносяць да кан.17- пач. 18 стст.

2. Палац, 1770-я гг., г.п.Бешанковічы, вул.Камуністычная, д.18, катэгорыя “2” 	Бешанковіцкая дзіцячая школа мастацтваў размяшчаецца ў будынку былога палаца Храптовічаў. Яго будаўніцтва пачалося ў 1770-я гг. П-падобны ў плане. Цэнтральны 2-этажны корпус выступае наперад, фланкіраван двума 1-этажнымі флігелямі. Над парадным уваходам ажурны балкон (чыгуннае ліццё 1-й пал. 19 ст.) у стылі ампір: іанічныя калонкі, гнутыя кранштэйны, маскароны, меандр, акантавы ліст. Першапачаткова ўнутраная планіроўка палаца была анфіладнай (цяпер зменена на калідорную). З 2019 г. будынак школы зачынена на рамонт.
3. Свята-Ільінская царква, 1870 г., г.п.Бешанковічы, вул.Урыцкага,2, катэгорыя “3” **Каардынаты: 55,047144 29,456133**	Праваслаўны храм, помнік архітэктуры псеўдарускага стылю. Менавіта са Свята-Ільінскай царквой звязана першае ўпамінанне пра Бешанковічы. Па легендзе, “у 1447 годзе Казімір IV у памяць выратавання сваёй жонкі ў 20-ы дзень ліпеня ад патаплення загадаў пабудаваць у Беларусі шэсць цэркваў у імя святога Іліі-прарока па берагах рэк Дзвіны, Дняпра і Сожа: у Віцебску, Бешанковічах, Магілёве, Крычаве, Оршы і Чэрыкаве”. Свята-Ільінская царква знаходзіцца ў цэнтры гарадскога пасёлка. Пабудавана ў 1870 г. з чырвонай цэглы. Будынак квадратнай формы ў плане. У архітэктуры мураванага будынка адчуваецца імкненне да пампезнай манументальнасці, буйнамаштабнасці. Збудаванне цэнтрычнай крыжова-купальнай пяцігалоўкавай кампазіцыі, ўзнятай на высокі цокаль. Два перпендыкулярна скрыжаваныя нефы завершаны магутным 8-гранным светлавым барабанам з шатром і макаўкай. Аналагічныя меншыя па маштабу завяршэнні маюць квадратныя ў сячэнні вуглавыя вежы-званіцы. Гэта

	надае сілуэту храма стракатасць, пірамідальнасць, раўнаважкасць агульнай масы і частак будынка. Унутраная прастора чатырма слупамі падзелена на тры нефы з крыжовымі скляпеннямі.. У 1960-х гг. настяцелем царквы быў айцец Яўген Баслык, пасля яго – айцец Аляксей Мірановіч (з 1982 па 1991 гг.), з 1991 г. – па сёняшні дзень - настаяцель айцец Віталій Кісель. 21 ліпеня 1992 г. Віцебскім абласным выканаўчым камітэтам зарэгістраваны “Прыход храма Святога прарока Іліі г.п. Бешанковічы Віцебскай епарііі Беларускай Праваслаўнай Царквы”.
4. Парк “Саломінка”, пач. XX ст., в. Дабрыгоры, катэгорыя “3” 	Помнік садова-паркавага мастацтва. Закладзены ў пач. 20 ст. на плошчы 6,2 га, асноўныя пасадкі зроблены ў 1906 г. Стваральнікам лічыцца Пётр Міронавіч Красавіцкі (член Віцебскай вучонай архіўнай камісіі, ваенны ўрач) з дапамогай вядомага садавода-аматара Іосіфа Кандрацьевіча Мароз, ураджэнца в. Бачэйкава Бешанковіцкага раёна. Тэрыторыя сада па перыметру была абсаджана экзотамі. Уздоўж прагулачнай плошчы высаджаны бук лясны, таполя Петроўская, ліпа буйналістовая і інш. Ад параднай часткі хутара ішлі тры алеі. Алея, якая знаходзілась у заподнай частцы парка стварала прыгожы пейзажны дрэвовы масіў з піхты сібірскай, субальпійскай, белай і бальзамічнай, хвоі горнай і чорнай, арэха шэрага, лістоўніцы японскай і еўрапейскай. Адну алею ўтварала паласа рэдка пасаджаных бяроз. Усяго ў дэндрасаставе парка была высаджана каля 30 відаў дэкаратыўных раслін: сасна Веймутава і звычайная, клён звычайны, таксама татарскі, таполя звычайная і серабрыстая, дуб карлікавы і чырвоны, яблыня сібірская і еўрапейская, акацыя жоўтая і белая, бяроза барадаўчатая, елка белая Энгельмана, калючая, галубая, хвоі Банкса і інш.

Каардынаты: 54,98082 29,523722	
5. Мікалаеўская царква, пач. XIX ст., в. Дабрыгоры, катэгорыя “3” **Каардынаты: 54,978496 29,521469**	Царква – помнік архітэктуры псеўдарускага стылю. Знаходзіцца ў цэнтры вёскі Дабрыгоры. Пабудавана ў пач. 19 ст. з дрэва. Крыжападобная ў плане. Да цэнтральнага кубічнага аб’ема прымыкаюць прамавугольныя ў плане апсіда і бабінец. Цэнтральны аб’ем з чатырохсхільным дахам, які завяршае “сляпы” васьміграны барабан, накрыты шатром з макаўкай. Бабінец і апсіда накрыты двухсхільнымі дахамі з франтонамі на тарцах. Над бабінцам – двух ярусная званіца (васьмярык на чацверыку) з шатром і цыбулепадобнай галоўкай у завяршэнні. Будынак на высокім мураваным фундаменце, зрублены з брусоў, гарызантальна абшыты дошкамі. Сцены цэнтральнага аб’ему прарэзанывыцягнутымі паўцыркульнымі вокнамі з ліштванамі, бабінца і апсіды – вялікімі прамавугольнымі вокнамі з ліштвамі. Усе аб’емы апярэзаны падкарнізнымі цягамі аднолькавай шырыні. Перад цэнтральным уваходам – вялікі ганак.
6. Свята-Троіцкая царква (былы касцёл, пабудаваны ў гонар перамогі ў бітве на Уле ў 1564 годзе) XVI ст., XVIII ст., 1863-1864 гады, аг. Астроўна, вул.Мікалаевіча, 17Б, катэгорыя “3” 	Будынак касцела быў узведзены ў в. Астроўна ў 1520 г. у гонар перамогі войска Вялікага Княства Літоўскага над Маскоўскай Дзяржавай пад Оршай. Фундатарам касцела быў вялікі князь і кароль Польшчы Жыгімонт 2 Аўгуст. У сучасным стане касцел уяўляе сабой выцягнуты па восі “усход – захад” цагляны будынак. У помніку архітэктуры сустракаюцца розныя тыпы мураванак: у ніжняе часцы – гатычная, у пілястрах – простая рэнесансавая, тычковая – у заходняй сцяне.

Каардынаты: 55,130647 29,864848

7. Комплекс былой сядзібы “Нізгалава”, другая палова XIX ст., аг. Двор Нізгалава, катэгорыця “2”

Сядзібны дом

Кухня

Кузня

Вяндлярня

Каардынаты: 55,057045 29,152359

У комплекс уваходзяць: сядзібны дом, кухня, вяндлярня, кузня. Панская сядзіба пабудавана на паўднёвай ускраіне в. Двор Нізгалава каля р. Ула ў стылі позняга класіцызму. Цэнтрам кампазіцыі з’яўляўся доўгі прамавугольны ў плане 1-павярховы мураваны будынак з вальмавым дахам. Галоўны фасад дома вылучаецца неглыбокім рызалітам з руставанымі вуглавымі лапаткамі, рэгулярным рытмам прамавугольных аконных праёмаў, дэкарыраванaых прафіляванымі сандрыкамі на плоскіх кранштэйнах і надваконнымі шішамі. У цэнтры дома размяшчалася парадная зала, якая выходзіла на плоскасны тыльны фасад трыма аконнымі прёмамі і была звязана з комнатамі доўгім калідорам. У пластыцы фасадаў выкарыставаны элементы класіцызма з характэрнай для 2-й пал. 19 ст. вольнай трактоўкай ордэра.

Да 1863 г. маёнтак належыў дбараніну Шауману, пасля удзелу якога ў паўстанні 1863-64 гг. яго канфіскавалі ў дзяржаўную казну.

У кан. 19 ст. сядзібу набыла дваранка А.Няведская, а ў 1905 г. – адышла яе сыну адвакату К.І. Мядзведскаму. Сядзібны дом пашкоджаны ў 1944 г. у выніку баявых дзеянняў. Пасля аднаўлення ў 1970 г. у будынку размяшчалась Дзмітраўская васьмігадовая школа (дзйнічала да 2010 г.). З 2010 г. па 2013 г. – сельская бібліятэка.

Зараз будынак не выкарыстоўваецца.

8. Рэшткі Мікалаеўскай царквы, кан. XIX – пач. XX ст.ст., в.Слабодка, катэгорыя “3” **Каардынаты: 55,057128 29,275537**	Крыжова-купальны храм. У аб’емна-прасторавай кампазіцыі дамінуе шмат’ярусная шатровая званіца з галоўкай. Над сяродкрыжжам гранены барабан з шатром, завершаны цыбулепадобная галоўкай. Фасады дэкарыраваны рустам, згрупаванымі і адзіночнымі паўкалонамі, шматпрафіляванымі карнізамі і паяскамі, какошнікамі, кілеадобнымі ліштвамі арачных аконных праемаў. Інтэр’ер вырашаны ў спрошчаных архітэктурных формах. Царква – помнік псеўдарускага стылю.

9. Парк, 1769 г., аг. Бачэйкава, катэгорыя “3”

Каардынаты: 55,018088 29,154025

Парк знаходзіцца за 500 м. на паўднёвы ўсход ад вёскі, на правым беразе р.Ула.
Закладзены пасля 1769 г. Парк рэгулярнага тыпу. Размешчаны на прыпойменным верхнім плато і пакатым схіле, апрацаваным трыма паралельнымі тэрасамі, якія спускаюцца да ракі (перапад 2 метры).
Цэнтрам сіметрычна-восевай кампазіцыі парку быў мураваны аднапавярховы палац (закладзены ў 1769 г., не захаваўся). Перад ім размяшчаўся авальны партэр, да якога вялі дзве ўзаемна перпендыкулярныя алеі. Адна з іх па восі ўсход-захад (па фронту будынка) вядзе да службовага флігеля і падзяляе тэрыторыю парку на дзве зоны. Перад палацам масіў ліп і таполяў, пасаджаных па рамбічнай планіровачнай сетцы. Частка парку за палацам аформлена газонамі, шпалерамі, баскетамі, фантанамі, лабірынтам. Складаная камбінацыя дарожак утварала манаграму ініцыялаў уладальніка маёнтка і геральдычныя фігуры фамільнага герба. Тут раслі ліпы, бэз персідскі, гартэнзія мяцёлчатая, кедры,паўночнаамерканскія елкі.
Некалькі штучных вадаёмаў, размешчаных у вуглавых частках парку, маюць правільную форму (квадрат, прамавугольнік, авал). З заходняга боку да парку прымыкаў сад, акружаны па перметры алеямі.
Галоўная восевая паркавая перспектыва адкрывалася з верхняй тэрасы і была пабудавана на змене шэрагу паркавых курцін, газонаў і бакавых шпалер, падстрыжаных пад шары, піраміды і аркі. Дэкаратыўна аформленыя пасадкі пераходзілі ў вялікую паляну, якая была абмежавана ракой і каналам, што злучаўся з ракой. Завяршалася перспектыва ландшафтам процілеглага берагавога схілу.
Парк пашкоджаны ў Вялікую Айчынную вайну.